

Leo Trotskij: Politiska perspektiv

(15 december 1922)

[Artikel ur Bolsjevik, som gavs ut när Kominterns fjärde världskongress hade avslutats. Här översatt från engelska av Göran Källqvist.]

Jag välkomnar den möjlighet som kamrat Friedlanders artikel¹ ger mig att ännu en gång bestämt gå emot den mekaniska, fatalistiska och icke-marxistiska syn på den revolutionära utvecklingen som trots den tredje världskongressens i sanning välgörande arbete fortsätter att ha en fristad i tänkandet hos vissa personer, som uppenbarligen är övertygade om att de är vänster.

Under den tredje världskongressen fick vi höra att den ekonomiska krisen skulle fortsätta utan avbrott och bli allt värre tills proletariatet grep makten. Denna mekaniska syn låg bakom vissa ”vänsteristers” revolutionära optimism. När vi förklarade att konjunkturuppgångar och -nedgångar är oundvikliga i världsekonomin, och att vi måste förutse dem och ta hänsyn till dem taktiskt, så inbillade sig dessa kamrater att vi höll på att revidera nära nog hela internationalens program och taktik. I själva verket höll vi bara på med att ”revidera” vissa fördomar.

I kamrat Friedlanders artikel, i den nederländska kamraten Ravensteins tal² och i uttalanden som gjorts av andra talare, stöter vi nu på en överföring av samma mekaniska, icke-marxistiska uppfattning från det ekonomiska till det politiska området. Kapitalismen, får vi höra, är på offensiven politiskt och ekonomiskt, den kapitalistiska offensiven har fått upp farten och det proletära upproret kommer i ett visst ögonblick att besvara kapitalismens allt intensivare offensiv – varifrån skulle då en ny, till och med kortvarig, pacifistisk och reformistisk period kunna härröra?

Låt oss omedelbart avslöja kamrat Friedlanders mekaniska syn med exemplet Italien, där kontraprevolutionen har nått sin höjdpunkt. Vad har Italien för politisk prognos? Om vi antar att Mussolini kommer att kunna behålla makten så länge att arbetarna i städerna och på landsbygden kan sluta leden mot honom, återfå sitt förlorade självförtroende och samlas kring kommunistpartiet, då är det inte uteslutet att Mussolinis regim kommer att sopas undan direkt av en proletär diktatur.

Men det finns en annan variant som är minst lika trolig, nämligen: om Mussolinis regim skulle gå under på grund av inre motsättningar i sin egen sociala bas och på grund av en besvärlig inhemsk och internationell situation, innan det italienska proletariatet hunnit uppnå det tillstånd det hade uppnått i september 1920, men denna gång under ett fast och beslutsamt revolutionärt ledarskap – i så fall är det fullständigt uppenbart att det återigen kommer att upprättas en tillfällig regim i Italien, en kraftlös regim av frasmakare, en regering under ledning av Nitti *eller* Turati,³ *eller* Nitti *och* Turati: kort sagt en italiensk Kerenskij-regim vars ofrånkomliga och eländiga bankrutt kommer att röja vägen för det revolutionära proletariatet. Innebär denna andra variant, som ingalunda är mindre trolig än den första, en ”revidering” av de italienska kommunisternas program och taktik? Inte på minsta sätt! Idag såväl som imorgon kommer de italienska kommunisterna att kämpa mot den bakgrund som Mussolinis seger har skapat. Det italienska proletariatets upplösning innebär att våra italienska kamrater absolut inte kan ställa störtandet av fascismen med hjälp av vapenmakt som en omedelbar uppgift. Samtidigt som de italienska kommunisterna noggrant förbereder grunden för den framtida väpnade kampen, måste de först utveckla kampen med hjälp av breda politiska kanaler. Deras omedelbara och förberedande uppgift, som dessutom är av enorm betydelse, består

¹ Friedlander var en framstående österrikisk kommunist, och hans artikel fanns i samma nummer av *Bolsjevik*.

² Den nederländska kommunistledaren Ravenstein var en av ultravänsteristernas främsta talespersoner vid den fjärde världskongressen.

³ Nitti var en av den italienska liberala borgarklassens mest framträdande ledare och en gång premiärminister under Första världskriget. Turati tillhörde socialistpartiets moderata del.

av att börja bryta ner fascisternas stöd inom underklassen och framförallt inom arbetarklassen, och ena allt större proletära massor under delparoller och övergripande paroller om försvar och anfall. Med hjälp av en dynamisk och flexibel taktik kan de italienska kommunisterna påskynda fascisternas fall oerhört mycket, och på så sätt tvinga den italienska borgarklassen att försöka undvika revolutionen genom att spela ut sina enda återstående trumfkort: antingen Nitti eller Turati eller båda på en gång. Vad skulle denna förändring innebära? Den skulle innebära att den borgerliga staten upplöses ännu mer, att proletariatets offensiva styrka växer ännu mer, att våra kamporganisationer växer, att det skapas förutsättningar för att gripa makten.

Hur står det till i Frankrike? Så tidigt som 16 juni förra året förde jag i ett tal inför EKKI:s utvidgade plenarmöte fram tanken, att *om inte revolutionära händelser ingrep i Europa och Frankrike* så skulle hela Frankrikes parlamentariska och politiska liv ofelbart kristalliseras kring ett ”vänsterblock” istället för dagens styrande ”nationella block”. Under det ett och ett halvt år som gått sedan dess har revolutionen inte förverkligats. Och ingen som har följt utvecklingen i Frankrike kan förneka att det franska politiska livet, med undantag för kommunisterna och de revolutionära syndikalisterna, faktiskt förbereder sig för att ersätta det nationella blocket med ett ”vänsterblock”. Det är sant att Frankrike helt och hållet präglas av en kapitalistisk offensiv, ständiga hot mot Tyskland och så vidare. Men jämsides med detta bevittnar vi en ökande förvirring inom borgarklassen, i synnerhet bland medelklasserna – en allt större besvikelse med politiken av ”krigsskandestånd”, försök att mildra den ekonomiska krisen genom att minska utgifterna för den imperialistiska politiken, förhoppningar att återupprätta förbindelserna med Ryssland, etc, etc. Dessa stämningar genomsyrar också en avsevärd del av arbetarklassen, genom förmedling av de reformistiska socialisterna och fackföreningsmedlemmarna. Än mer, dessa stämningar har smittat ner vissa element i vårt eget parti, vilket till exempel illustreras av den nyligen uteslutna Barabant,⁴ som samtidigt som han satt i kommunistpartiets centralkommitté propagerade för ”vänsterblocket”. Det finns alltså inte något som helst motsatsförhållande mellan den franska kapitalismens och reaktionens fortsatta offensiv och den franska borgarklassens tydliga förberedelser för en ny inriktning.

Situationen är inte mindre lärorik i Storbritannien. Som ett resultat av de nyligen genomförda valen har koalitionen mellan liberalerna och Tories ersatts av en ren Tory-regering. Uppenbarligen ett steg ”åt höger”! Men å andra sidan visar siffrorna från de senaste valen just att det borgerligt försonliga Storbritannien redan är fullständigt förberett för en ny inriktning – i händelse av en ytterligare skärpning av motsättningarna och ökade svårigheter (vilket är oundvikligt). Tories fick mindre än 5½ miljon röster. Tillsammans med de oberoende liberalerna fick Labourpartiet nästan 7 miljoner. Således har majoriteten av de engelska väljarna redan svängt från överdådiga illusioner om en imperialistisk seger till utmärglade reformistiska och pacifistiska illusioner. Det är anmärkningsvärt att den radikala pacifistiska organisationen ”Förbundet för demokratisk kontroll” har fått in hela sin kommitté i parlamentet. Finns det några verkliga grundvalar att tro att den sittande Tory-regimen kan föra Storbritannien *direkt* till proletariatets diktatur? Vi kan inte se det. Tvärtom antar vi att det nuvarande brittiska imperiets olösliga ekonomiska, koloniala och internationella motsättningar mer och mer kommer att få den underklassiga och småborgerliga oppositionen i form av det så kallade Labourpartiet att växa. Alla tecken tyder på att arbetarklassen, i Storbritannien mer än i något annat land i världen, innan den går över till proletariatets diktatur kommer att bli tvungen att gå via en arbetarregering i form av det reformistiska och pacifistiska Labourpartiet, som redan i de senaste valen fick omkring 4½ miljon röster.

Men, invänder kamrat Friedlander, ett sådant perspektiv utplånar fullständigt frågan om Tyskland. Varför det? Ett revolutionärt Tyskland är en av de viktigaste faktorerna för utvecklingen i Europa och världen, men det är inte den enda faktorn. Vi följer alla vårt tyska partis framgångar med största uppmärksamhet, ty dess utveckling gick in i ett nytt skede efter marshändelserna förra året. Den

4 Barabant tillhörde högern inom kommunistpartiet, och förespråkade linjen om ett ”vänsterblock”. Uteslöts ur partiet 1922.

föregående tidsperioden tog slut i och med marshändelserna. *Den nya tidsperioden började med kritiken av marshändelserna*, och var och en som än idag inte förstår det nya skedets innebörd och innehåll är bortom allt hopp och är inte värda att tas på allvar. Med förkrossande majoritet har det tyska kommunistiska partiet anammat den tredje kongressens lärdomar och det växer stadigt och säkert. På samma gång fortskrider den tyska ekonomins sönderfall snabbt. När kommer dessa och andra faktorer att korsa varandra och få den tyska arbetarklassen att gripa makten? Om ett år? Om sex månader? Eller två år därefter? Det är mycket svårt att gissa datum. Om Tyskland vore isolerat, eller om bara Sovjetryssland fanns vid hennes sida, så skulle jag när det gäller prognoser tro mest på ett halvår före ett år, och ett år före två år. Men det råkar också existera ett Frankrike och marskalk Foch.⁵ Vi har Italien som kröns av Mussolini, Storbritannien som leds av Bonar-Law och Curzon,⁶ det pågår en fortsatt kapitalistisk offensiv – och alla dessa faktorer har en stark inverkan på revolutionens utveckling i Tyskland. Det innebär givetvis inte att det tyska kommunistiska partiet är tvunget att skjuta upp de offensiva revolutionära aktionerna tills revolutionen bryter ut i Frankrike. Våra tyska kamrater är långt ifrån den sortens avskryvda opportunist, som vill ha revolution men bara under förutsättning att den är fullständigt garanterad och fullt säkerställd av Paris och London. Men det är självklart att hotet om en militär ockupation från väst kommer att få en avskräckande effekt på den tyska revolutionens utveckling tills dess det franska kommunistiska partiet visar sig vara förmöget och redo att omintetgöra denna fara.

Det är ingalunda uteslutet att den tyska revolutionen kan bryta ut innan dagens aggressivt imperialistiska regeringar i Frankrike, Storbritannien och Italien har bytts ut. Ingen bestrider att det tyska proletariats seger skulle ge en kraftfull stimulans till den revolutionära rörelsen i vartenda land i Europa. Men precis som effekterna från den ryska revolutionen inom ett år förde Scheidemann och inte Liebknecht till makten i Tyskland, så skulle effekterna från en segerrik proletär revolution i Tyskland kunna föra Henderson eller Clynes⁷ till makten i Storbritannien och Caillaux i allians med Blum och Jouhaux i Frankrike. Under de rådande historiska omständigheterna skulle en sådan mensjevikisk regim i Frankrike bara bli ett mycket kort mellanspel i borgarklassens dödsstrid. Det är till och med möjligt att det kommunistiska proletariatet i Frankrike i detta fall skulle kunna komma direkt till makten över huvudet på de (franska) mensjevikerna. I Storbritannien är detta mindre troligt. Hursomhelst förutsätter ett sådant perspektiv att revolutionen i Tyskland kommer att segra under de närmaste månaderna. Är segern säker så snart? Nästan ingen kan påstå det på allvar. I alla händelser vore det den grövsta blunder att inskränka vår prognos till ett så ensidigt och villkorligt perspektiv. Å andra sidan är det i allmänhet omöjligt att komma fram till en långtgående revolutionär politik utan en prognos. Men vår prognos får inte vara mekanisk. Den måste vara dialektisk. Den måste ta hänsyn till samspelet mellan de objektiva och de subjektiva historiska krafterna. Och det öppnar möjligheter för många olika varianter – beroende på hur styrkeförhållandena formas under loppet av de levande historiska aktionerna.

Så det finns knappast någon grund för att kategoriskt hävda att den proletära revolutionen i Tyskland kommer att segra innan de inhemska och utrikespolitiska svårigheterna slungar in Frankrike i en parlamentarisk regeringskris. En sådan kris skulle innebära nya val, och nya val skulle leda till seger för ”vänsterblocket”. Det skulle bli ett tungt slag för den konservativa regeringen i Storbritannien. Det skulle stärka Labourpartiets opposition och med största sannolikhet leda till en parlamentarisk kris, nyval och seger för Labourpartiet själv eller i allians med de oberoende liberalerna. Vad skulle dessa händelser få för effekter på Tysklands inrikespolitiska situation? De tyska socialdemokraterna skulle omedelbart överge sin ställning som halvt opposition för att

5 Foch var fransk marskalk och medlem i generalstaben som bestämt var mot alla eftergifter till Tyskland efter krigsslutet 1918, och mot att lämna det ockuperade Ruhrområdet.

6 Bonar-Law var en av Tory-partiets ledare och deltog i flera brittiska regeringar. Blev premiärminister efter Tories seger 1922. Curzon var brittisk utrikesminister och vicekung av Indien.

7 Henderson var facklig ledare och med i Labourpartiet. Satt i regeringen under Första världskriget. Clynes var en av det brittiska Labourpartiets mest cyniskt reformistiska ledare.

erbjuda ”folket” sina tjänster för att återställa fredliga, normala etc relationer till de ”stora demokratierna i väst”. Det var betydelsen av mina anmärkningar som hade den ungefärliga innebörden, att om en förändring av Frankrikes eller Storbritanniens inrikespolitik skulle äga rum innan kommunisterna segrat i Tyskland, så skulle det under en tid kunna ge den tyska socialdemokratin nya krafter. Scheidemann skulle återigen kunna komma till makten – men det skulle i sig själv redan utgöra ett förspel till revolutionens höjdpunkt. Ty det är under rådande förhållanden i Europa helt uppenbart, att den reformistiskt pacifistiska regimens kraftlöshet inte skulle avslöjas under loppet av ett antal år, utan inom loppet av några få månader eller till och med veckor. I sitt tal om (Kominterns) programförslag påminde kamrat Thalheimer oss ännu en gång och helt riktigt om de grundläggande orsaker som gör det uteslutet att den kapitalistiska politiken skulle kunna svänga i riktning mot Manchesterkapitalism, pacifistisk liberalism och reformism. Om Clynes eller Caillaux-Blum eller Turati kom till makten skulle de inte kunna driva en politik som på något avgörande sätt skiljer sig från Lloyd Georges, Bonar-Laws, Poincarés eller ens Mussolinis. Men när de kommer till makten kommer borgarklassens ställning att bli ännu mer besvärlig, ännu mer tilltrasslad än idag. Deras totala politiska bankrutt kan inom en mycket kort tidsrymd bli fullständigt avslöjad – givetvis under förutsättning att vi har en riktig taktik, det vill säga en på samma gång revolutionär, beslutsam och flexibel taktik. I ett ruinerat och fullkomligt desorganiserat kapitalistiskt Europa utan illusioner om krig och seger kan de pacifistiska illusionerna och reformistiska förhoppningarna bara vara den borgerliga dödskampens flyktiga illusioner.

Kamrat Ravenstein är, med en reservation här och där, uppenbarligen beredd att medge allt detta vad gäller de lägre kapitalisterna men inte i fråga om de kapitalistiska aristokraterna, det vill säga kolonialmakterna. Enligt hans uppfattning är perspektivet på ett reformistiskt pacifistiskt förspel till den proletära revolutionen lika malplacerat för Storbritannien, Frankrike, Belgien och Nederländerna som parollen om en arbetarregering. Kamrat Ravenstein gör helt rätt i att knyta parollen om en arbetarregering till det faktum att borgarklassen fortfarande har tillgång till en reformistiskt pacifistisk utväg, inte en materiell utväg utan en ideologisk utväg i form av det inflytande som de borgerligt reformistiska och socialdemokratiska partierna fortfarande har. Men kamrat Ravenstein har helt fel när han ger kolonialmakterna dispens. Innan Storbritannien utsatte den ryska revolutionen för sin väpnade styrka skickade de Henderson till henne för att hjälpa Buchanan⁸ att styra in revolutionen på den ”rätta” vägen. Och det måste sägas att Ryssland under kriget var en av Storbritanniens kolonier. Den brittiska borgarklassen följde exakt samma linje i förhållande till Indien: först skickade den välmenande och liberala vicekungar och i hälarerna på dem skvadroner av bombplan. Trots det brittiska Labourpartiets oföränderliga och upprepade förräderier mot kolonierna och till den brittiska kapitalismens fromma, skulle en tillväxt för den revolutionära rörelsen i kolonierna tveklöst påskynda Labourpartiets maktövertagande. Men det är lika obestridligt att en fortsatt tillväxt av de revolutionära rörelserna i kolonierna parallellt med den proletära rörelsens tillväxt på hemmaplan, en gång för alla skulle störta den småborgerliga reformismen och dess företrädare, Labourpartiet, ner i historiens grav.

Den revolutionära radikalismen är instabil och otillförlitlig, och ser sig tvingad att upprätthålla sin moral genom att bortse från de levande krafternas dialektik inom både ekonomin och politiken, och bygga sina prognoser med hjälp av pennor och linjaler. Det räcker med en svängning i den ekonomiska eller politiska konjunkturen för att sådana radikaler ska tappa orienteringen. Bakom deras vänsterism döljer sig pessimism och misstro. Det är inte för inte som en av dessa kritiska röster kommer från en österrikisk kommunist och den andra från en nederländsk kommunist, ty inget av dessa länder är ännu hem för revolutionen. Kommunistiska internationalens dynamiska optimism härrör ur mycket bredare och mer djupgående grundvalar. För oss är inte borgarklassen något som faller ner i en avgrund, utan en levande historisk kraft som kämpar, manövrerar, och än går fram på

⁸ Buchanan var brittisk ambassadör i det tsaristiska Ryssland och behöll denna post under Kerenskij. Han var en av den unga sovjetrepublikens bittraste fiender.

sin högerflank och än på sin vänsterflank. Och bara under förutsättning att vi lär oss att förstå det borgerliga samhällets *samliga* medel och metoder, och varje gång reagerar på dem utan tvekan eller dröjsmål, kommer vi att lyckas komma närmare det ögonblick då vi i ett enda självsäkert slag faktiskt kan kasta ner borgarklassen i avgrunden.